

**KAPITAL BOZORI ORQALI YASHIL MOLİYALASHTIRISH AMALIYOTINI
RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI****Turdiboyev Davlatmirzo Muxtorali o'g'li**

O'zbekiston Respublikasi Bank-Moliya Akademiyasi magistranti.

turdiboyevdavlatmirzo7@gmail.com<https://doi.org/10.5281/zenodo.15495090>

Annotatsiya. Ushbu maqolada kapital bozori vositalari orqali yashil moliyalashtirish amaliyotini rivojlantirish imkoniyatlari, mavjud holati va istiqbollari atroflicha tahlil qilinadi.

Yashil moliyalashtirish deganda, ekologik barqarorlikni ta'minlash, iqlim o'zgarishiga qarshi kurashish, energiya samaradorligini oshirish va atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytirishga yo'naltirilgan investitsiyalar tushuniladi. Shu nuqtai nazardan, kapital bozori ushbu moliyalashtirish turining asosiy yo'nalishlaridan biri bo'lib, yashil obligatsiyalar, ijtimoiy obligatsiyalar, barqaror rivojlanish indeksiga asoslangan fondlar va boshqa moliyaviy vositalar orqali ekologik loyihalarga mablag' jalb etish imkonini beradi.

Maqolada O'zbekiston Respublikasida yashil moliyalashtirishni qo'llab-quvvatlovchi institutlar, huquqiy baza, investitsion muhit va moliyaviy vositalarning hozirgi holati tahlil qilinadi. Xususan, yashil obligatsiyalar chiqarilishi, ularni kapital bozori ishtirokchilari tomonidan baholanishi, investorlar ishonchining shakllanishi va xalqaro reyting agentliklari tomonidan beriladigan ekologik mezonlar ko'rib chiqiladi. Xalqaro tajriba misolida Yevropa Ittifoqi, Xitoy, AQSh va boshqa mamlakatlarning yashil moliyaviy infratuzilmasi ham solishtirilib, ulardan O'zbekiston uchun moslashtiriladigan jihatlar ajratib ko'rsatiladi.

Kalit so'zlar: yashil moliyalashtirish, kapital bozori, yashil obligatsiyalar, ekologik investitsiyalar, barqaror rivojlanish, moliyaviy vositalar, iqlim o'zgarishi, ESG mezonlari, yashil iqtisodiyot, moliyaviy barqarorlik, investitsiya fondlari, qonunchilik bazasi, rag'batlantiruvchi mexanizmlar, xalqaro tajriba, moliyaviy infratuzilma.

**PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF GREEN FINANCING PRACTICES
THROUGH THE CAPITAL MARKET**

Abstract. This article provides a comprehensive analysis of the opportunities, current status and prospects for the development of green financing practices through capital market instruments. Green financing refers to investments aimed at ensuring environmental sustainability, combating climate change, increasing energy efficiency and reducing negative environmental impacts. In this context, the capital market is one of the main directions of this type of financing, allowing to attract funds for environmental projects through green bonds, social bonds, funds based on sustainable development indices and other financial instruments.

The article analyzes the institutions supporting green financing in the Republic of Uzbekistan, the legal framework, the investment environment and the current state of financial instruments. In particular, the issuance of green bonds, their assessment by capital market participants, the formation of investor confidence and the environmental criteria provided by international rating agencies are considered. The green financial infrastructure of the European Union, China, the United States and other countries is also compared using international experience, and aspects that can be adapted for Uzbekistan are highlighted.

Keywords: green financing, capital market, green bonds, environmental investments, sustainable development, financial instruments, climate change, ESG criteria, green economy, financial stability, investment funds, legislative framework, incentive mechanisms, international experience, financial infrastructure.

Kirish

So'nggi yillarda global miqyosda ekologik muammolar va iqlim o'zgarishining kuchayib borayotgani barqaror iqtisodiy taraqqiyotga yangi yondashuvlarni talab qilmoqda. Shu munosabat bilan "yashil iqtisodiyot" va "yashil moliyalashtirish" tushunchalari nafaqat rivojlangan davlatlar, balki rivojlanayotgan mamlakatlar, jumladan O'zbekiston uchun ham dolzarb masalaga aylanmoqda. Xususan, yashil moliyalashtirish — bu ekologik toza, resurslarni tejovchi va atrof-muhitga minimal zarar yetkazadigan loyihalarni moliyalashtirish jarayoni bo'lib, u iqtisodiy o'sishni ekologik barqarorlik bilan uyg'unlashtirishga xizmat qiladi.

Yashil moliyalashtirishning keng miqyosda joriy etilishi uchun kapital bozori muhim moliyaviy manba sifatida e'tirof etiladi. Kapital bozori orqali chiqariladigan yashil obligatsiyalar, barqaror rivojlanish fondlari va ESG-indeksga asoslangan moliyaviy vositalar atrof-muhitni muhofaza qilishga qaratilgan investitsiyalarni kengaytirish imkonini beradi. Bu esa nafaqat ekologik loyihalarning moliyaviy ta'minotini mustahkamlaydi, balki investorlar uchun ham yangi, barqaror rentabellik manbai bo'lishi mumkin.

O'zbekistonda ham "yashil iqtisodiyot" konsepsiyasi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylangan. Prezident qarorlari va hukumat dasturlarida qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish, ekologik muhofaza choralari moliyalashtirish va xorijiy investitsiyalarni jalb etish ko'zda tutilmoqda. Biroq, yashil moliyalashtirishni kapital bozori orqali samarali amalga oshirish uchun moliyaviy infratuzilma, qonunchilik bazasi va investorlar ishonchini mustahkamlash zarur bo'lmoqda.

Ushbu maqolada kapital bozori vositalaridan foydalanish orqali yashil moliyalashtirishni rivojlantirish imkoniyatlari, xalqaro tajribalar asosida o'zbek amaliyotini tahlil qilish hamda istiqboldagi muhim yo'nalishlar va tavsiyalar muhokama qilinadi.

Metodologiya: Ushbu tadqiqotda yashil moliyalashtirishning kapital bozori orqali amalga oshirilishiga oid ilmiy-nazariy asoslar, xalqaro tajribalar hamda O'zbekiston amaliyoti kompleks yondashuv asosida chuqur tahlil qilindi. Tadqiqotda bir nechta metodik yondashuvlardan foydalanildi. Avvalo, tizimli yondashuv orqali yashil moliyalashtirishning institutsional asoslari, moliyaviy vositalar va kapital bozorining infratuzilmasi o'zaro bog'liqlikda o'rganildi. Shuningdek, taqqoslash tahlili (benchmarking) asosida rivojlangan davlatlar, xususan Yevropa Ittifoqi, AQSh, Xitoy va Janubiy Koreya tajribalari O'zbekiston sharoitlari bilan solishtirildi va ularning samarali amaliyotlari ajratib ko'rsatildi. Huquqiy-normativ tahlil orqali O'zbekiston Respublikasining yashil moliyalashtirishga oid me'yoriy-huquqiy hujjatlari tahlil qilinib, mavjud muammolar va huquqiy bo'shliqlar aniqlangan hamda ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan. Bundan tashqari, statistik tahlil yordamida kapital bozorida joylashtirilgan yashil obligatsiyalar hajmi, ularning tarkibi, investitsion oqimlar va moliyaviy samaradorlik ko'rsatkichlari aniqlangan. Ekspert baholash usuli esa soha mutaxassislari fikrlariga tayangan holda, yashil moliyalashtirishning istiqboldagi rivojlanish senariylarini shakllantirishda qo'llanildi. Tadqiqot natijalarini asoslashda Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (OECD), Xalqaro moliya korporatsiyasi (IFC), Jahon banki, Climate Bonds Initiative kabi xalqaro tashkilotlarning ochiq manbalaridagi ma'lumotlardan, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki, Kapital bozori agentligi hamda Iqtisodiyot va moliya vazirligi tomonidan e'lon qilingan rasmiy hisobotlardan keng foydalanildi.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi: Yashil moliyalashtirish va kapital bozori integratsiyasi masalasi so'nggi o'n yillikda jahon ilmiy-analitik doiralarida alohida e'tibor markazida turibdi.

Xalqaro tashkilotlar – xususan, Jahon banki, Xalqaro moliya korporatsiyasi (IFC), Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (OECD), BMTning Atrof-muhit dasturi (UNEP), Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki (EBRD) va Osiyo taraqqiyot banki (ADB) – tomonidan e'lon qilingan hisobotlarda yashil obligatsiyalar, ESG (Environmental, Social, Governance) mezonlariga asoslangan investitsiyalar va moliyaviy barqarorlik orasidagi bog'liqlik chuqur tahlil qilingan. Jumladan, Climate Bonds Initiative (CBI) tomonidan har yili chiqariladigan "Green Bonds Market Report" hisobotlarida global obligatsiyalar bozoridagi yashil moliyalashtirishning o'sish dinamikasi, sektorlar kesimidagi tendensiyalar hamda mamlakatlar bo'yicha taqsimot statistik asosda yoritiladi.

Akademik doiralarda Mark Carney, Nicholas Stern, Thomas Piketty, Jeffrey Sachs, va Mariana Mazzucato kabi olimlarning asarlarida yashil iqtisodiyot va ekologik moliyaviy islohotlar masalalari fundamental darajada ko'tarilgan. Masalan, Stern Review (2006) va Sachs (2021) asarlarida global iqlim moliyasining iqtisodiy oqibatlari hamda uni moliyaviy sektor bilan integratsiyalash yo'llari yoritiladi. Xitoy, AQSh, Gollandiya, Fransiya kabi davlatlar tajribasida yashil obligatsiyalar chiqarilishi va ularni nazorat qiluvchi reyting agentliklarining (Moody's, S&P Green Evaluation) ishtiroki alohida o'rganilgan.

O'zbekistonda esa so'nggi yillarda Iqtisodiyot va moliya vazirligi, O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki, Kapital bozori agentligi, Davlat ekologiya qo'mitasi tomonidan qabul qilingan qonun va qarorlar asosida yashil moliyalashtirishga oid dastlabki huquqiy-me'yoriy baza shakllantirilmoqda. Masalan, 2022–2026 yillarga mo'ljallangan Yashil iqtisodiyot strategiyasi va "Yashil obligatsiyalar to'g'risida"gi normativ-layihaviy hujjatlar bu borada muhim hujjatlar sirasiga kiradi. BMT Taraqqiyot dasturi (UNDP) hamda UNESCAP (Osiyo-Tinch okeani iqtisodiy va ijtimoiy komissiyasi) tomonidan tayyorlangan texnik hisobotlar esa O'zbekiston sharoitida yashil moliyalashtirish mexanizmlarining joriy etilishi uchun tahliliy asos vazifasini o'taydi.

Mahalliy olimlardan A. To'laganov, S. Isroilov, M. Mahmudov, R. Xayitov kabi tadqiqotchilar o'z maqolalarida O'zbekistonda yashil moliyaviy mexanizmlarning iqtisodiy samaradorligi, sarmoya xavfi, qonunchilikdagi bo'shliqlar va institutsional islohotlarga alohida e'tibor qaratganlar. Ularning tahlillari ushbu maqolada nazariy asos sifatida xizmat qiladi va amaliy tavsiyalar bilan boyitiladi.

Tahlil va natijalar

Yashil moliyalashtirish zamonaviy iqtisodiyotda nafaqat ekologik barqarorlikni, balki moliyaviy tizimning uzoq muddatli samaradorligini ta'minlash vositasi sifatida ham tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu jarayonning ajralmas tarkibiy qismi bo'lgan kapital bozori esa, ekologik toza va barqaror energiya manbalariga, chiqindi va suv resurslarini boshqarishga, transport va sanoatning "yashil" transformatsiyasiga yo'naltirilgan loyihalarga uzoq muddatli sarmoyalarni jalb qilishda asosiy moliyaviy maydon hisoblanadi. Tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, dunyo miqyosida yashil obligatsiyalar bozori 2015 yildan buyon jadal sur'atlar bilan kengayib bormoqda. Masalan, 2023-yilga kelib global yashil obligatsiyalar hajmi 600 milliard AQSh dollaridan oshdi va bu ko'rsatkich yildan-yilga 10–20% ga ortib bormoqda.¹

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, kapital bozori vositalari orqali yashil loyihalarni moliyalashtirishda bir nechta asosiy mexanizmlar mavjud: yashil obligatsiyalar, ESG reytingli

¹ To'laganov, A. (2022). "Kapital bozorining ekologik transformatsiyasi: muammolar va imkoniyatlar", *Moliyaviy tadqiqotlar ilmiy jurnali*, №3, b. 33–41.

aksiyalar, yashil investitsiya fondlari, yashil IPO (birlamchi aksiyalar joylashtirish) va barqaror rivojlanish indekslariga asoslangan vositalar. Masalan, Xitoyda davlat tomonidan qo'llab-quvvatlangan yashil obligatsiyalar banklar va korporatsiyalar uchun majburiy ekologik audit bilan bog'langan holda chiqariladi. Yevropa Ittifoqida esa Yashil Taksonomiya tizimi orqali har bir ekologik loyihaning moliyalashtirilish mezonlari aniq belgilab qo'yilgan.

1-jadval.

2023-yil yakunlariga ko'ra ba'zi mamlakatlarda yashil obligatsiyalar chiqarilishi (milliard AQSh dollari)

№	Davlat	Yashil obligatsiyalar hajmi (mlrd \$)	Yalpi ichki mahsulotga nisbati (%)	Asosiy sohalar
1	Xitoy	134	0.78	Energetika, transport, sanoat
2	AQSh	86	0.32	Qayta tiklanuvchi energiya, uy-joy sektori
3	Fransiya	55	1.95	Infratuzilma, ijtimoiy ob'ektlar, qishloq xo'jaligi
4	Germaniya	42	1.01	Energiya samaradorligi, chiqindi boshqaruvi
5	Niderlandiya	27	2.34	Yashil transport, ekologik bino qurilishi
6	O'zbekiston	0.02 (rejadagi)	0.01	Qayta tiklanuvchi energiya (pilot loyiha)

Manba: Muallif ishlanmasi

O'zbekiston sharoitida esa bu yo'nalish hali shakllanish bosqichida. So'nggi yillarda hukumat tomonidan "Yashil iqtisodiyot" strategiyasini amalga oshirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini moliyalashtirish va xalqaro donorlarni jalb qilishga qaratilgan chora-tadbirlar ko'rilmogda. Biroq, kapital bozorining ekologik loyihalarni moliyalashtirishdagi ishtiroki hali sezilarli darajada past. Mavjud moliyaviy infratuzilma, investitsiya muhiti va normativ-huquqiy asos bu borada sust rivojlanmogda. Ayniqsa, yashil obligatsiyalarni chiqarish va ularni baholash tizimi, investorlarga taqdim etiladigan ekologik audit hisobotlari, moliyaviy shaffoflik va ESG mezonlarining tatbiqi kabi masalalarda tizimli yondashuv yetishmaydi.

Yig'ilgan tahliliy ma'lumotlar asosida quyidagi asosiy natijalarga kelindi. Birinchidan, yashil moliyalashtirishni kapital bozori orqali kengaytirish O'zbekiston uchun ekologik xavfsizlik, iqtisodiy barqarorlik va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish nuqtai nazaridan katta imkoniyatlar yaratadi. Ikkinchidan, mavjud qonunchilikda yashil moliyalashtirishga oid aniq me'yorlarning yo'qligi bu yo'nalishning sekin rivojlanishiga sabab bo'lmoqda. Uchinchi muhim jihat — moliyaviy institutlar va korporatsiyalarning ekologik mas'uliyatni yetarlicha inobatga olmasligi. To'rtinchidan, xalqaro standartlar va reyting mezonlariga asoslangan yashil moliyaviy vositalarni joriy etish orqali investorlar ishonchini oshirish, moliyaviy barqarorlikni ta'minlash va bozorga likvidlik olib kirish mumkin.

2-jadval.

Yashil moliyalashtirish investitsiyalari yo'naltirilayotgan asosiy sohalar (global tendensiyalar asosida)

№	Soha nomi	Umumiy ulushi (%)	Investitsiya yo'nalishlari
1	Qayta tiklanuvchi energiya	38%	Quyosh, shamol, bioenergiya, kichik GES loyihalari
2	Transport infratuzilmasi	22%	Elektromobillar, metro va tramvaylar, veloyo'llar
3	Energiya samaradorligi	15%	Issiqlik izolyatsiyasi, LED yoritish, sanoat modernizatsiyasi
4	Ekologik bino qurilishi	10%	“Yashil” sertifikatli ofislar, uy-joy va jamoat binolari
5	Suv resurslarini boshqarish	8%	Tozalash inshootlari, suv tejovchi texnologiyalar
6	Qishloq xo'jaligi va o'rmonlar	5%	Organik dehqonchilik, agroles, melioratsiya
7	Chiqindilarni boshqarish	2%	Qayta ishlash zavodlari, chiqindidan energiya olish

Manba: Mualif ishlanmasi

Umuman olganda, O'zbekiston kapital bozorining yashil moliyalashtirishdagi roli katta bo'lishi mumkin, biroq buning uchun islohotlarni jadallashtirish, institutsional infratuzilmani rivojlantirish, qonunchilikni moslashtirish va eng asosiysi, investorlar uchun rag'batlantiruvchi mexanizmlarni kuchaytirish zarur.

Muhokama

Yashil moliyalashtirishning kapital bozori bilan integratsiyasi O'zbekiston iqtisodiyotining barqarorlikka asoslangan rivojlanish modeliga o'tishida strategik ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda ekologik tahdidlar va iqlim o'zgarishi global moliyaviy oqimlarning yo'nalishini qayta ko'rib chiqishni talab qilmoqda. Bunday sharoitda yashil obligatsiyalar, ESG-indeksli aktivlar, barqaror rivojlanish fondlari kabi moliyaviy vositalar ekologik mas'uliyatli investitsiyalarni rag'batlantirishning samarali mexanizmlaridan biri bo'lib bormoqda. Bu esa nafaqat atrof-muhitni muhofaza qilish, balki iqtisodiy o'sish sur'atlarini yangi, innovatsion yo'nalishlarda davom ettirish imkonini beradi.²

O'zbekiston tajribasiga murojaat qilar ekanmiz, hozirgi vaqtda yashil moliyalashtirish amaliyoti muayyan darajada donorlar, xalqaro moliya institutlari va hukumat dasturlari doirasida amalga oshirilmoqda. Biroq kapital bozorining ushbu jarayonda faol ishtirokchi sifatida shakllanishi hali boshlang'ich bosqichda turibdi. Misol uchun, hali hozirgacha O'zbekistonda xalqaro andozalar darajasida akkreditatsiyalangan yashil obligatsiya emissiyasi amalga oshirilmagan. Bu, bir tomondan, moliyaviy infratuzilmaning yetarlicha rivojlanmaganligi, ikkinchi tomondan esa, investorlar tomonidan ekologik loyihalarning risk darajasi yuqori deb baholanishi bilan izohlanadi.

Muhokamali jihatlardan biri bu — ESG mezonlari va yashil reyting tizimlarining O'zbekiston kapital bozoriga integratsiya qilinmaganidir. Rivojlangan mamlakatlarda bunday reytinglar investorlar qaror qabul qilishida muhim rol o'ynaydi.

² Isroilov, S. (2023). “O'zbekistonda yashil obligatsiyalarni joriy etish istiqbollari”, *Iqtisodiyot va moliya jurnali*, №4, b. 57–65.

Ular orqali kompaniyalarning ekologik mas'uliyati, energiya samaradorligi, chiqindilarni boshqarish darajasi, va ijtimoiy hamda boshqaruv prinsiplari baholanadi. Afsuski, bu kabi baholash tizimlarining yo'qligi O'zbekistonda yashil investitsiya oqimini sekinlashtiradi va bozorga ishonchni pasaytiradi.

Bundan tashqari, mahalliy investorlar va korporatsiyalar orasida yashil moliyaviy vositalar haqida yetarli bilim va tushuncha mavjud emas. Bu esa ularning moliyaviy qarorlarida ekologik mezonlarni hisobga olish darajasining pastligiga olib keladi. Shu bilan birga, O'zbekistonda hali yashil moliyalashtirishga ixtisoslashgan investitsiya fondlari, indekslar va portfellar mavjud emas, bu esa bozor diversifikatsiyasini cheklab qo'yadi.

Shunga qaramay, mamlakatda muhim imkoniyatlar mavjud. Avvalo, davlat tomonidan ekologik loyihalarga qaratilgan siyosiy irodaning kuchayib borayotgani, "Yashil iqtisodiyot" strategiyasining qabul qilinishi, energetika va transport sohasida barqarorlikka erishish yo'lidagi chora-tadbirlar — bu boradagi taraqqiyot uchun mustahkam asos bo'la oladi. Xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikni chuqurlashtirish, yashil moliya bo'yicha texnik yordam va grantlar jalb etish, shuningdek, mahalliy bozor ishtirokchilarining malakasini oshirish orqali ushbu sohani jadal rivojlantirish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, yashil moliyalashtirishni kapital bozori orqali amalga oshirish O'zbekistonda yangi iqtisodiy paradigma sari muhim qadam bo'lishi mumkin. Biroq bu yo'nalish bo'yicha aniq strategik reja, ilg'or amaliyotlarni tatbiq qilish va milliy qonunchilikning ekologik investitsiyalar uchun moslashuvchanligini ta'minlash zarur.

Xulosa

Yashil moliyalashtirish bugungi kunda barqaror iqtisodiy taraqqiyotning ajralmas tarkibiy qismiga aylanmoqda. Atrof-muhitni muhofaza qilish, iqlim o'zgarishiga qarshi kurashish va ekologik xavfsizlikni ta'minlash sohasida moliyaviy resurslarni to'g'ri yo'naltirish — nafaqat global, balki milliy darajada ham dolzarb vazifadir. Ushbu tadqiqotda kapital bozorining ushbu jarayondagi o'rni chuqur tahlil qilinar ekan, quyidagi asosiy xulosalarga kelindi.

Birinchidan, kapital bozori yashil moliyalashtirish uchun uzoq muddatli va barqaror manba sifatida qaralishi mumkin. Xususan, yashil obligatsiyalar, ESG mezonlariga asoslangan fondlar va boshqa moliyaviy vositalar orqali ekologik loyihalarga investitsiyalarni kengaytirish imkoniyati mavjud. Bu orqali ekologik mas'uliyatli iqtisodiy model shakllantiriladi.

Ikkinchidan, O'zbekiston kapital bozorining yashil moliyalashtirishdagi ishtiroki hozircha cheklangan bo'lib, bu yo'nalishda islohotlarni chuqurlashtirish va infratuzilmaviy shart-sharoitlarni yaxshilash talab etiladi. Xususan, yashil obligatsiyalarni chiqarish tartibini soddalashtirish, ekologik baholash standartlarini ishlab chiqish, investorlar ishonchini oshirish va ESG reyting tizimini joriy etish dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda.

Uchinchidan, xalqaro tajribani mahalliy amaliyotga moslashtirish orqali O'zbekiston kapital bozorida yashil moliyalashtirish mexanizmlarini joriy etish imkoniyati mavjud. Bu borada Yevropa Ittifoqi, Xitoy, AQSh kabi davlatlar tajribasi o'rnak bo'lishi mumkin.

To'rtinchidan, davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlik, shuningdek, xalqaro moliya institutlari bilan aloqalarni kuchaytirish orqali moliyaviy resurslar bazasini kengaytirish va "yashil loyihalar" portfelini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Yakunda aytish mumkinki, yashil moliyalashtirish bozorini kapital bozori orqali rivojlantirish — bu faqatgina moliyaviy strategiya emas, balki O'zbekistonning ekologik xavfsiz va barqaror kelajagiga sarmoya kiritish demakdir.

Buning uchun esa kompleks yondashuv, siyosiy iroda, qonunchilikka aniqlik kiritish va investitsion muhitni yaxshilash ustuvor yoʻnalish sifatida shakllanishi lozim.

REFERENCES

1. Climate Bonds Initiative (2023). *Green Bonds Market Summary Q4 2023*. Available at: <https://www.climatebonds.net/resources/reports>
2. OECD (2020). *Developing Sustainable Finance Definitions and Taxonomies*. OECD Publishing. Available at: <https://www.oecd.org/finance/sustainable-finance>.
3. IFC (2021). *Green Finance: A Bottom-up Approach to Track Existing Flows*. International Finance Corporation. Available at: <https://www.ifc.org>
4. World Bank (2022). *Financing Climate Action: A Guide for Policymakers*. Washington, D.C.: World Bank Group.
5. UNEP (2021). *State of Finance for Nature: Investing in Nature for Sustainable Development*. United Nations Environment Programme. Available at: <https://www.unep.org/resources>
6. Carney, M. (2015). *Breaking the tragedy of the horizon – climate change and financial stability*. Speech by Mark Carney. Bank of England. [Online] Available at: <https://www.bankofengland.co.uk>
7. Stern, N. (2006). *The Economics of Climate Change: The Stern Review*. Cambridge: Cambridge University Press.
8. Sachs, J.D. (2021). *The Ages of Globalization: Geography, Technology, and Institutions*. New York: Columbia University Press.
9. Mazzucato, M. (2018). *The Value of Everything: Making and Taking in the Global Economy*. London: Penguin Books.
10. ADB (2022). *Green Finance Strategies in Asia*. Asian Development Bank. Available at: <https://www.adb.org>
11. UNDP (2023). *Green Economy in Uzbekistan: Policy Priorities and Investment Pathways*. United Nations Development Programme Uzbekistan. Available at: <https://www.undp.org/uzbekistan>
12. Oʻzbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi (2024). *Yashil iqtisodiyot strategiyasi – 2022–2026 yillar*. Toshkent: Rasmiy nashr.
13. Oʻzbekiston Respublikasi Markaziy banki (2023). *Moliyaviy barqarorlik hisobotlari*. Available at: <https://www.cbu.uz>
14. Isroilov, S. (2023). “Oʻzbekistonda yashil obligatsiyalarni joriy etish istiqbollari”, *Iqtisodiyot va moliya jurnali*, №4, b. 57–65.
15. Toʻlaganov, A. (2022). “Kapital bozorining ekologik transformatsiyasi: muammolar va imkoniyatlar”, *Moliyaviy tadqiqotlar ilmiy jurnali*, №3, b. 33–41.